

Koronavirus: Odpovídá stát za škodu, která vznikne podnikatelské veřejnosti v souvislosti s opatřeními proti šíření pandemie?

Řízení stávající pandemické situace se neobejde bez zásahů státu. Ty jsou nezbytné, nicméně jejich důsledkem je vedle řady omezení také vznik rozsáhlých škod. Ty vznikly a dále vznikají mimo jiné i v souvislosti se zavedenými opatřeními státu. Zda se mohou podnikatelé domáhat náhrady takto vzniklé škody, je častou otázkou, kterou si dnes podnikatelé kladou.

1. Existuje v českém právním řádu úprava, která se problematikou náhrady škody vzniklé v souvislosti se zavedenými opatřeními státu zabývá?

Situace je bezpochyby i z pohledu českého práva unikátní a vyvolává mnoho dosud neřešených otázek. Nicméně pozornost je v této souvislosti upřena zejména k zákonu č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon). Ten v § 36 a násl. upravuje povinnost k náhradě škody vzniklé v příčinné souvislosti s provedeným krizovým opatřením, které bylo přijato k odvrácení či eliminaci krizové situace. Přičemž sám zákon za krizovou situaci považuje mimo jiné i nebezpečí, při němž je vyhlášen nouzový stav. Krizové opatření je poté definováno jako organizační či technické nařízení, jehož cílem je řešení krizové situace anebo odstranění jejích následků. Krizový zákon tak dává bezpochyby možnost, jak se vzniklé škody domáhat. Jak jsem řekl v úvodu, situace je nová a co do právní interpretace odpovědnostních vztahů unikátní. Bude tedy otázkou dalšího formování právního názoru, v jakém rozsahu krizový zákon na danou situaci dopadne.

2. Jaké jsou tedy podmínky pro uplatnění takto vzniklých nároků?

Podle krizového zákona se nahrazuje škoda způsobená v příčinné souvislosti s přijatými či realizovanými krizovými opatřeními. Platí tedy podmínky obdobné i pro jiné škodní nároky, a to (i) existence škody na straně podnikatelského subjektu anebo fyzické osoby a (ii) tato škoda vznikla v souvislosti s provedeným krizovým opatřením. Krizový zákon koncipuje odpovědnost za škodu jako objektivní, tj. bez zřetele na zavinění a podle dostupné rozhodovací praxe není vyžadováno porušení zákona (tedy prokázání protiprávního jednání státu). Stát se odpovědnosti může zprostit jen tehdy, pokud prokáže, že poškozený si škodu způsobil sám či vznikla jinak.

3. Vůči komu tedy nárok směřuje a jako formou jej lze uplatnit?

Za škodu vzniklou v příčinné souvislosti s krizovým opatřením odpovídá stát. Nárok na náhradu škody uplatňuje poškozený

u příslušného orgánu krizového řízení. Ten je určen na ad hoc bázi podle krizového zákona. V případě epidemie koronaviru vystupuje řada subjektů, které mají povahu orgánu krizového řízení a vydávají v rámci své pravomoci příslušná opatření. Určení orgánu odpovědného za vzniklou škodu tak bude záviset zejména na její povaze, resp. v důsledku jaké skutečnosti či jakého přijatého krizového opatření vznikla.

4. Co je vhodné k žádosti přiložit, aby byla dostatečně průkazná?

Podání musí být písemné a odůvodněné. Bližší informace k tomu krizový zákon nepodává. Ale uplatní se obecné principy platné pro jiné škodní nároky; tedy je nutné zejména skutkově vymezit vznik škody (také její výši) a prokázat příčinnou souvislost mezi škodou a nařízeným krizovým opatřením. Jinými slovy popsat a prokázat obecné i zvláštní předpoklady odpovědnosti za škodu podle krizového zákona. Řízení o tomto nároku je dále koncipováno jako dvoustupňové. Tedy žalobu na náhradu škodu lze podat pouze za předpokladu, že nárok na náhradu škody byl dříve neúspěšně uplatněn u orgánu krizového řízení, a to v prekluzivní lhůtě. Podnikatelům lze tedy nyní doporučit pečlivou evidenci vznikajících škod a jejich důsledné dokladování s tím, že před uplatněním nároku bude vhodná konzultace těchto podkladů s právníkem.

5. Jaká je tedy lhůta pro uplatnění takto vzniklých škod?

Lhůta stále běží. Nárok je nutné uplatnit písemně, odůvodnit a doložit příslušnými podklady ve lhůtě 6 měsíců od doby, kdy se poškozený o druhu a rozsahu škody dozvěděl. Nejdéle do 5 let od vzniku škody. Lhůta je prekluzivní; její nedodržení má za následek ztrátu nároku. Nicméně není na místě otálet. Pro naprostou většinu nároků bude platit výše uvedená lhůta 6 měsíců, neboť o dopadu přijatých krizových opatření a vznikající škodě je při stávající mediální pozornosti věnované tomuto tématu každý informován.

6. Jsou s uplatněním tohoto typu nároků spojeny nějaké poplatky?

Řízení u příslušného orgánu krizového řízení není způsobilé. Nebude-li ovšem žádosti vyhověno, poté se musí žadatel s nárokem obrátit na soud. Za zahájení soudního řízení o náhradu škody vybere soud poplatek dle sazebníku (dnes 5 % z žalované částky), pokud žadatel nedosáhne na osvobození.

7. Jedná se dnes bezpochyby o unikátní situaci. Jsou již známy limity, které mohou uplatnění těchto nároků omezit či vyloučit?

Jistě. Situace je unikátní a proto je více otázek, než odpovědí. Jsem přesvědčen, že klíčová při řízení o náhradě škody podle krizového zákona bude otázka prokázání příčinné souvislosti mezi vzniklou škodou a provedeným krizovým opatřením. Bylo by chybou se domnívat, že všechny škody dnes vznikající či vzniklé jsou bez výjimky přičitatelné krizovým opatřením státu. Tak tomu není. Škody vznikají i bez ohledu na přijatá opatření státu, kdy jejich příčinou je samotná pandemická situace. Ta primárně ovlivňuje chování lidí i obchodní vztahy. Krizová opatření státu jsou v mnoha případech sekundární příčinou vznikajících škod, případně na vznik škody nemají vliv. Rozlišení toho, co je příčinou vzniku škody – zda krizové opatření státu či sama pandemická situace a reakce podnikatelské veřejnosti na ní - bude tedy pro vznik odpovědnosti klíčová. Dále se jedná o ušlý zisk, jehož náhrada není krizovým zákonem explicitně řešena, ačkoliv ušlý zisk je jedno z forem škody. Zda se i na ušlý zisk bude krizový zákon vztahovat ve stejném rozsahu, bude jistě otázkou další interpretace a formování právního názoru. Nakonec klíčovou roli může při náhradě škody sehrát i proporcionalita přijatých krizových opatření. Ani tento faktor nelze pominout a bude jistě interpretován ve vztahu vyvinění se z odpovědnosti k náhradě škody či limitaci její náhrady. Každý případ tedy bude nutné posuzovat velmi individuálně s ohledem na specifika daného oboru a nelze tak nyní stanovit jakoukoliv „kalkulačku škod“, která by platila pro všechny podnikatele.

8. Jak škodám předcházet, aby později nebyl nárok podnikatele pro porušení této povinnosti krácen?

To souvisí s důsledným plněním preventivní povinnosti. Tedy povinnosti předcházet škodám či jejich dopad eliminovat. Ta bude u každého podnikatelského segmentu či podnikatele individuální. Nicméně platí, že každý podnikatelský krok, který je dnes spojen se vznikem škody, by měl být pečlivě zvažován i s ohledem na plnění této zákonné povinnosti. Podnikatelé by tedy už nyní měli přijímat přiměřená opatření, která výši škody budou eliminovat a tato opatření si řádně dokumentovat, případně si zajistit podklady, proč nemohou přijmout opatření další.

9. Jsou i jiné možnosti, jak se domáhat kompenzace škod či získat jinou podporu mimo režim popsaný výše?

Řízení podle krizového zákona není jediný způsob, jak škodu či nároky uplatnit. Podnikatelé by měli zejména posoudit, zda vzniklé škody nejsou kryty již pojištěním (např. z důvodu přerušení provozu či pro jiný pojistný důvod). Dále budou následovat podpory pro jednotlivé sektory průmyslu, a to jak ze strany státu, tak i EU. Na tomto místě doporučujeme být aktivní a o své nároky se přihlásit. Bezpochyby i soukromé právo nabízí řadu možností, jak se v dané situaci vyvázat či bez sankcí neplnit sjednané závazky, kdy aktivní přístup podnikatelské veřejnosti k těmto opatřením a jejich využití bude bezpochyby znakem plnění preventivní povinnosti, o níž je pojednáno výše.

Kontakty:

Petr Syrovátko
Advokát

+420 739 246 913
psyrovatko@deloittece.com

Ondřej Chmela
Advokát

+420 734 878 774
ochmela@deloittece.com